Eduskunnan puolustusvaliokunta
puv@eduskunta.fi

Poliisitarkastaja Marko Savolainen

POHAn asiantuntijalausunto PV VA HEeen HE 106/2021 vp hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille ja eräiksi muiksi virka-apua koskeviksi laeiksi

Lausuntopyyntö

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi puolustusvoimien virka-avusta poliisille sekä eräiksi muiksi virka-apua koskeviksi laeiksi (HE 106/2021 vp).

Poliisihallitus on osallistunut hallituksen esitystä valmistelleen lainsäädäntöhanketyöryhmän työskentelyyn koko valmistelun ajan. Poliisihallitus on tuonut työryhmässä esille lukuisia nykylainsäädännön operatiiviseen soveltamiseen liittyviä ongelmia sekä muutostarpeita, jotka ovat liittyneet sekä tavanomaiseen virka-apuun että erityisesti sotilaallisia voimakeinoja sisältävään virka-apuun. Esitykset on pääosin huomioitu valmistelussa.

Lausunto

Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille

Lakiin Puolustusvoimien virka-avusta poliisille ollaan esittämässä useita merkittäviä muutoksia, joita Poliisihallitus pitää välttämättöminä ja hallituksen esityksessä hyvin perusteltuina.

Keskeisimpiä puolustusvoimien poliisille antamaan virka-apuun liittyviä poliisin operatiivisen toimintakyvyn turvaavia sekä virka-apulainsäädäntöä selkeyttäviä asiakokonaisuuksia hallituksen esityksessä ovat seuraavat:

- Ehdotetussa virka-apulaissa säädettäisiin nykyistä lainsäädäntöä selkeämmin siitä, että lähtökohtaisesti kaikki virka-aputehtävät voivat tietyin edellytyksin sisältää voimakeinojen käyttöä.

- Vaativaa virka-apua koskevassa päätöksenteossa erotetaan nykyistä selkeämmin päätöksenteon moniportaisuus eli päätös pyytää virka-apua, päätös virka-avun antamisesta sekä poliisin operaation johdossa tehtävä päätös käyttää voimakeinoja.

- Vaativaa virka-apua myönnettäessä ei enää edellytettäisi käsillä olevalta tilanteelta suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran välittömyyttä. Ehdotetussa sääntelyssä pyritään siihen, että päätös virka-avun antamisesta voitaisiin tehdä nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, jotta virka-apu voitaisiin myös toimeenpanna tilanteen vaatimassa

ajassa. Lakiehdotuksen mukaan virka-avun myöntämiseen riittäisi se, että kyseessä on havaintoihin tai yksilöityihin tietoihin perustuva oletus ihmisten hengen tai terveyden vakavasti vaarantavasta rikoksesta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi virka-apu olisi välttämätöntä.

- Vaativaa virka-apua voitaisiin jatkossa antaa myös eräiden terrorismirikoksiin vaikutuksiltaan rinnastuvien rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi.
- Virka-apulakiin esitetään sisällytettäväksi nimenomainen säännös mahdollisuudesta saada vaativaa virka-apua laissa säädetyin edellytyksin kansainvälistä erityissuojelua nauttivan henkilön vierailun suojaamiseksi ja säännös mahdollistaisi tällaista vaativaa virka-apua koskevan pyynnön ja päätöksen tekemisen ennakkoon.
- Vaativasta virka-avusta, joka voi sisältää sotilaan henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sellaista poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta (enintään 10 §:n 3 momentissa tarkoitetun aseistuksen käyttö eli ns. keskikategorian aseistus), voitaisiin tehdä päätös ministeriötasolla. Jos on ilmeistä, ettei kyseistä virka-apupyyntöä ehditä tilanteen ennakoimattomuuden vuoksi käsitellä edellä mainitulla tavalla ihmisten henkeä tai terveyttä välittömästi ja vakavasti vaarantamatta, päätös voitaisiin tehdä pääesikunnassa poliisihallituksen pyynnöstä.
- Poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta (enintään 10 §:n 3 momentissa tarkoitetun aseistuksen käyttö eli ns. keskikategorian aseistus), voitaisiin käyttää myös tavanomaisissa virka-aputehtävissä esteen poistamiseksi. Esteen poistamista koskevasta virka-avusta päätettäisiin keskusvirastotasolla (Poliisihallitus - pääesikunta), eikä päätöstä tarvitsisi jälkikäteen alistaa valtioneuvoston käsittelylle.
- Ehdotettu lainsäädäntö sisältäisi säännökset poliisin ja Puolustusvoimien mahdollisuudesta varautua yksittäiseen vaativaan virka-aputehtävään esimerkiksi Puolustusvoimien kaluston ja välineistön etukäteisellä liikuttelemisella lähemmäs mahdollisen virka-aputehtävän tapahtumapaikkaa. Voimassaolevassa virka-apulaissa ei erikseen säädetä varautumisesta, mutta käytännössä varautuminen on nykyään toteutettu tavanomaisena virka-apuna esimerkiksi korkean tason valtiovierailuiden turvaamisjärjestelyiden varmistamiseksi.

Laki rajavartiolain muuttamiseksi

Tällä hetkellä voimassa olevan lain mukaan Rajavartiolaitoksen poliisille antama sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävä virka-apu on alueellisesti rajattu. Poliisilla on nykyisin oikeus saada rajavartiolaitokselta kyseistä virka-apua vain Suomen meri-

alueella ja talousvyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä.

Ehdotetussa sääntelyssä Rajavartiolaitoksen poliisille antamaan virka-apuun, niin tavanomaiseen kuin vaativaan virka-apuun, liittyvistä alueellisista rajoituksista luovuttaisiin. Tämä uudistus on poliisin operatiivisen toiminnan järkevän suunnittelun ja virka-aputoiminnan toteuttamisen kannalta vahvasti kannatettava muutos.

Lopuksi

Kokonaisuutena voidaan todeta, että esitetty uusi sääntely toteuttaisi hyvin lakiuudistuksen tavoitteen kehittää ja ajantasaistaa turvallisuusviranomaisten välistä virka-apua koskeva lainsäädäntö vastaamaan poliisin toiminnallisia tarpeita. Lisäksi uudistukset parantaisivat oleellisesti poliisin kykyä ennakolta varautua ja toisaalta välittömästi puuttua vakaviin uhkiin ja rikoksiin.

Lisäksi on tärkeää huomata, että tilanteet, joissa poliisi käyttää puolustusvoimien virka-apua ampuma-aseen käyttöä edellyttävissä voimankäyttötilanteissa, ovat tulevaisuudessakin erittäin harvinaisia ja poikkeuksellisia.

Vielä harvinaisempaa tulee olemaan vaativaan virka-apuun sisältyvien sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman aseistuksen (sotavarusteet) käyttäminen. Voimakkaasti muuttuneen toimintaympäristön ja tulevaisuuden uhkakuvien johdosta tällaisenkin suorituskyvyn käyttöön täytyy kuitenkin pystyä varautumaan.